

Shefqet DINAJ

KRIMET E FORCAVE SERBE NË KOMUNËN E GJAKOVËS (1998-1999)

Serbia, gjatë viteve 1998-1999 ka kryer rreth 400 masakra mbi popullsinë civile shqiptare në Kosovë. Gjatë luftës së fundit në Kosovë (1998-1999), rreth 13 500 njerëz u vranë. Këto të dhëna jepen nga institucione të ndryshme në Kosovë, ku ndër të tjera janë të evidentuara nga organizata Fondi për të Drejtën Humanitare, të prezantuara në Librin e Kujtimit të Kosovës mbi të gjitha viktimat e luftës në Kosovë nga të gjitha etnitë. Sipas kësaj organizate, gjatë luftës në Kosovë janë vrarë ose janë zhdukur gjithsej 13 535 njerëz. Kjo shifër është nxjerrë në bazë të analizës së 31 600 dokumenteve nga burimet e ndryshme, në mesin e tyre edhe nga një numër i madh i deklaratave të viktimave dhe të dëshmitarëve të krimeve të luftës. Në numrin e të vrarëve, shqiptarët e Kosovës përbëjnë numrin më të madh të viktimave, me 10 812 njerëz të pafajshëm, serbët 2 197, kurse romët, boshnjakët, malazezët dhe joshqiptarët e tjerë i përbëjnë 526 viktima.¹ Në hulumtimin e Fondit për të Drejtën Humanitare, nxirren statistika edhe në bazë të komunave më të mëdha, ku del se territori i Gjakovës në përfundim të Kosovës, ka pasur humbjet më të mëdha me 1 022 civilë shqiptarë të vrarë. Sipas Hanëmshahe Ilazit, në komunën e Gjakovës janë vrarë, nga janari 1998 deri më 12 qershor 1999, 880 banorë (785 meshkuj e 95 femra), 220 dëshmorë, prej tyre 2 femra, si dhe të pagjetur 107 persona.²

¹ Në Qendrën për Media të Beogradit është mbajtur prezantimi dhe evaluimi i Bazës së të Dhënave të Librit të Kujtimit të Kosovës (LKK). Bazën e të dhënave në mënyrë të përbashkët e kanë ndërtuar Fondi për të Drejtën Humanitare (FHP) dhe Fondi për të Drejtën Humanitare-Kosovë mbi njerëzit, të cilët e kanë humbur jetën ose janë zhdukur në lidhje me luftën në Kosovë në periudhën prej datës 1 janar të vitit 1998 deri në datën 31 dhjetor të vitit 2000. Konferencën e ka përcjellë një numër i madh i mediave, organizatave joqeveritare, institucioneve vendore dhe ndërkombëtare si dhe ekspertë. Beograd, 06.02.2015.

² Hanëmshahe Ilazi, *A vriten engjëjt, (Vrasjet e fëmijëve në Kosovë)*, Shoqata e të Burgosurve Politikë të Kosovës”. Prishtinë 2012. f. 94; Nysret Pllana, *The terror of Serbian occupier over Albanians (Terrori i Serbisë pushtuese mbi shqiptarët, 1844-1999)*”, botimi i gjashtë i plotësuar, Arkivi Shtetëror i Kosovës, Prishtinë 2015, f. 570.

Studiuesi dhe arkivisti Jusuf Osmani, pas një hulumtimi konstaton se: *“Në bazë të të dhënave të grumbulluara gjatë hulumtimeve përkritazi me numrin e të vrarëve dhe të pagjeturve si dhe të dhënave të marra nga Kuvendi Komunal i Gjakovës, rezulton se në periudhën prej 1 janar 1988 deri më 12 qershor 1999, nga territori i kësaj komune janë vrarë 930 banorë (832 meshkuj dhe 98 femra), ende të pagjetur 92 persona (82 meshkuj dhe 10 femra), si dhe 220 të rënë dëshmorë, prej tyre 2 femra”*³.

Sipas të dhënave që na sjellë Shoqata: “Krimet e Luftës në Gjakovë ‘98-‘99”, në komunën e Gjakovës janë vrarë 1 026 persona, prej tyre 113 fëmijë dhe 79 persona ende rezultojnë të zhdukur.⁴ Gazetari amerikan, Scot Pelley, në televizionin CBS kishte shfaqur një reportazh për krimet serbe në Gjakovë⁵, ku ndër të tjera thotë: *“Dhe kjo është skena e krimit, vendi ku FBI ka fokusuar hetimin e saj. Qyteti i Gjakovës, apo ajo çfarë ka mbetur prej tij, ka qenë një komunitet me 70 000 banorë. Pothuajse të gjithë shqiptarët përjetuan një fushatë tremujore terrori të vrasjeve nga policia dhe ushtria serbe. Sot refugjatët që kanë ikur po kthehen në shtëpi, por ky është një qytet që nuk e njohin më, ky është një vend ku të gjithë kanë humbur dikë. Në natën e parë të bombardimeve të NATO-s, serbët filluan spastrimin e Gjakovës. Këtu policia serbe dogji qendrën e vjetër të qytetit, dyqanet dhe shtëpitë e shqiptarëve kosovarë. Shqiptarët që ishin fshehur në podrumet e tyre u nxorën zvarrë në rrugë dhe u ekzekutuan. Të tjerë u dogjën të gjallë. Sot qyteti i Gjakovës është shndërruar në një varrezë masive. Çdo ditë, gjatë gjithë ditës, familjet vijnë për të gjetur të vdekurit. Në varreza ata tërheqin trupa të panjohur nga toka, një nga një, duke kërkuar për një motër, një nënë, një baba, një mik.”*⁶ Ngjashëm me këtë ndodhi masakra makabre e kryer nga forcat serbe në shtëpinë e Mehdi Vejsës dhe në familjen Haxhija në lagjen e Stacionit të Autobusëve në Gjakovë, në natën e 1-2 prillit 1999. Në bodrum ndodheshin 21 veta: një mashkull i moshës madhore, 7 gra të moshave prej 30 - 73-vjeçare dhe 13 fëmijë prej moshës 2 – 15-vjeçare. Në të gjithë këtë masë fëmijësh dhe grashë, kanë shkrepur refale automatikësh dhe pasi i kanë vrarë ia kanë vënë flakën shtëpisë. Nëpër tym dhe flakë i riu

³ Jusuf Osmani, *Krimet e Serbisë në Kosovë, 1998-1999*, Libri 1. Agjencia Shtetërore e Arkivave të Kosovës, Prishtinë 2012. f. 280.

⁴ Shkëndije Hoda, “Shoqata Krimet e Luftës, Gjakova ‘98-‘99”, dhënë autorit më 30 maj 2022 në Gjakovë.

⁵ 60 minuta është revista e lajmeve më e shikuara në Amerikë, që transmetohet në televizionin CBS. Gazetari i mirënjohur amerikan, Scott Pelley, kishte realizuar një reportazh për krimet serbe në Gjakovë.

⁶ Një gjë të tillë ato ditë e bëra edhe unë Shefqet Dinaj, qershor-korrik 1999, në varrezat e qytetit të Gjakovës me ç’rast arrita të gjej dhe t’i zhvarrosim trupat e pajetë të Isuf Dinaj nga Skivjani dhe Pëllumb Ademaj nga Ponosheci i Gjakovës.

9-vjetar, Dren Ali Caka, i plagosur në kraharror me 2 plumba ka arritur të dalë nëpër dritare dhe të shpëtojë nga vdekja mizore.⁷ Nga familja Haxhija u vranë 6 pjesëtarë të saj. Ndërsa familja e Januz Canës (72-vjeçar) e përbërë nga grua e tij Ganimete Rexha Cana (60-vjeçare), vajza Shpresa (43-vjeçare) dhe djali Fatmiri (41-vjeçar), pasi i masakruan, i dogjën së bashku me shtëpinë. U vranë edhe Afërdita Deda-Demjaha me të birin Ylberin, të cilin e masakruan me thika në gjumë e pastaj e tërhoqën zvarrë dhe e varën në shtyllën elektrike.⁸

Në vazhdim po i përmendi disa nga masakrat që i bënë forcat serbe në komunë të Gjakovës sipas rrjedhës kronologjike 1999. Në afërsi të Urës së Rakovinës në rrugën magjistrale Prishtinë-Gjakovë, më 24 janar 1999, forcat serbe e vranë një person së bashku me dy fëmijët 11 dhe 12-vjeçar si dhe 2 mysafirë nga Cërmjani që ishin me traktor në fshatin e tyre. Në fshatin Rogovë të Gjakovës, më 29 janar 1999 u masakruan 26 shqiptarë, 9 nga të cilët ishin nga Rogova, ndërsa të tjerët pjesëtarë të UÇK-së.⁹ Në Goden më 25 mars 1999 janë vranë 20 shqiptarë nga mosha 18 deri 45-vjeçare, kufomat e të cilëve pastaj u masakruan dhe u dogjën.¹⁰ Po ashtu më datë 25 mars në lagjen “Qyl” të Gjakovës vriten 21 veta.¹¹ Në lagjen “Gec”, më 26 mars 1999 vriten 6 veta të komunitetit fetar.

Në “Bllokun e Ri”, më 27 mars 1999 vriten 8 persona. Në fshatin Devë, më 27 mars 1999, u vranë 10 persona të cilët u ekzekutuan me 222 plumba. Në Gjakovë më 27 mars 1999 vriten dhe masakrohen 6 anëtarë të familjes Çerkezi ku shpëton vetëm nëna, kufomat e disa prej tyre janë ende të pagjetur. Në “Bllokun e Ri”, më 31 mars 1999 vriten 6 persona. Më 1 prill 1999 merren peng dhe ekzekutohen 27 persona në afërsi të Fabrikës së Tjegullave në Gjakovë. Në fshatin Kralan, më 2-4 prill 1999 ndodhë masakra ku ekzekutohen 87 të rinj, që ishin nga komuna e Klinës, Malishevës dhe Gjakovës e më pas shumë nga këto kufoma u dogjën. Në rrugën e Qabratit u ndanë dhe u morën 300 meshkuj, 145 prej tyre u morën peng me ç’rast 143 persona u dënuan me 1 632 vjet burg. Në rrugën e Qabratit më datat: 7, 8, 9, 10, 11 dhe 12 prill u vranë 119 persona. Në

⁷ Fitnete Ramosaj, *Krimet serbe në Kosovë. PA APOLOGJI. Me fakte kundër shpifjeve*, Fokusi, Prishtinë, 2005, f. 58; Kadrush Radogoshi, “Dëshmi për vrasjet e persekutimet dhe për djegien e Gjakovës në pranverën e vitit 1999, fejton 1. “Zëri”, 17 janar 2005, f. 19; Engjëll I. Berisha, *Masakra e Mejës dhe e Korenicës*, botoi SH.B. “Gjon Nikollë Kazazi”, Gjakovë 2001, f. 26.

⁸ Fitnete Ramosaj, *Krimet serbe... vep. e cit.* f. 58-59.

⁹ Shkëndije Hoda, “Shoqata Krimet e Luftës, Gjakova ‘98-‘99”, dhënë autorit më 30 maj 2022 në Gjakovë.

¹⁰ Po aty.

¹¹ Po aty.

burgun e Dubravës u vranë 27 dhe u plagosën 25 persona.¹²

Në komunën e Gjakovës vrasjet vazhduan edhe ditëve të tjera e sidomos më 15, 16, 22 maj 1999. Në fshatrat e Deçanit dhe të Pejës, më 6 prill 1999 është bërë masakër dhe djegia e 7 kufomave në shtëpinë e Rustem Tahirit në fshatin Bardhaniq të Dushkajës së Gjakovës. Gjatë ofensivës së forcave ushtarake dhe policore serbe që u zhvillua këto ditë, u rrezikuan për jetë edhe të plagosurit dhe të sëmurit në Spitalin Ushtarak të UÇK-së në Zhabel. Si pasojë e kësaj, një numër pacientësh nga Spitali i Zhabelit u evakouan në fshatin Bardhaniq. Të ballafaquar me tmerrin e shkaktuar nga forcat serbe, një numër i civilëve-pacientë të sëmurë ranë në duart e tyre. Masakra e trupave të pafajshëm e pastaj djegia e tyre ndodhi në lagjen “Barja e Madhe”, tani “Lagja e Hajdarajve”, konkretisht në shtëpinë e Rustem Tahir Hajdaraj.¹³

Mbi fshatin Lugishtë të Hasit te vendi i quajtur “Del Ujë”, më 12 prill 1999 janë masakruar 16 banorë nga Hasi, prej të cilëve 13 nga Lugishta dhe 3 nga Demjani. Nga “Lagja e Shehut” në Demjan ishin Avdullah Shaban Krasniqi dhe vëllezërit Shyqeri e Qazim Sejdë Krasniqi.¹⁴ Që të gjithë këta më parë janë ndarë nga gratë dhe fëmijët e pastaj janë vrarë e masakruar nga afërsia. Në Devë të Gjakovës, më 18 prill 1999 janë vrarë e masakruar 7 familjarët Bobi: Rustemi (1926), Aliu (1944), Nexhdeti (1969, djali i Aliut), Halili (1952), Nura (1952), Ismeti (1978), Kenan Avdija (1981) dhe Hajdar Asllani (1970). Të gjithë këta burra u vranë në afërsi të Urës së fshatit Duzhnje pasi u përndoqën nga shtëpitë e tyre. Edhe Xhevdet Bobi (1967) u ndalua në Mejë më 27 prill 1999, i cili u ekzekutua nga forcat serbe.¹⁵ Në Guskë të Gjakovës, më 27 prill 1999 janë vrarë 25 shqiptarë. Banorët e fshatit Guskë ishin detyruar dhunshëm të dalin nga shtëpitë e tyre rreth një muaj më parë, kështu që në ditën kritike për ta, 21 banorë u vranë, u masakruan nga forcat paraushtarake dhe policore serbe në fshatin Korenicë, ku disa kufoma edhe i dogjën nëpër shtëpi të Korenicës dhe zonës përreth. Nga kjo ditë kritike për ta nuk shpëtuan as 4 burra të Guskës, Nikollë Komoni, vëllezërit Pashk e Fran Komani dhe Anton Lleshi, që u

¹² *Po aty.*

¹³ Intervistë dhëne autorit më 14.12.2022 në Skivjan, nga Mal Haziraj, mësimdhënës dhe krijues.

¹⁴ Të dhënat i mora nga Setki Krasniqi, drejtor shkolle në “Lagjen Shehu” në Damjan, rreth 46-vjeçar, dhënë autorit më 14.12.2022 në “Lagjen Shehu”, Damjan.

¹⁵ Të dhënat i mora nga Lulzim Sefa, banor i fshatit Devë, rreth 58-vjeçar, dhënë autorit më 14.12.2022 në Devë të Gjakovës; Nysret Pllana, *The terror of Serbian occupier over Albanians...*, f. 342, 345.

ndalën në Mejë dhe më pas u ekzekutuan.¹⁶

Në Dobrosh të Gjakovës, më 27 prill janë vrarë 38 shqiptarë. Në Skivjan të Gjakovës janë vrarë 4 persona, (2 nga Skivjani, 1 nga Ponosheci dhe 1 nga Irzniqi i Deqanit), ndërsa nga ky fshat nëpër zona të ndryshme të komunës së Gjakovës dhe në fronte të luftës në Rrafsh të Dukagjinit janë vrarë 10 persona dhe 10 të tjerë ranë dëshmorë, pjesa dërmuese më 27 prill 1999 dhe në muajin maj 1999. Më 2 prill 1999, banorët e Skivjanit u dëbuan dhunshëm nga shtëpitë e tyre në drejtim të Shqipërisë. *“Më 27 prill 1999, në fshatrat Mejë e Korenicë, komuna e Gjakovës, brenda një dite, vetëm për disa orë, jo më shumë se dy-tri kilometra distancë, u kryen masakra e Mejës dhe e Korenicës, ku u vranë, u masakruan dhe u zhdukën 376 shqiptarë, banorë të Rekës së Keqe, apo banorë të brezit kufitarë. Të gjithë u vranë se, deshën të mbesin shqiptarë, e deshën Kosovën e lirë dhe nuk u pajtuan me regjimin e me shtetin e dhunës”*.¹⁷

Krimi dhe masakrat në Mejë dhe Korenicë ishin mirë të planifikuara. Me arsyetimin se po luftohej terrorizmi shqiptar dhe po bëhej mbrojtja ndaj agresionit të NATO-s-në luginën e Rekës së Keqe, në grykën e lumenjve Çarragojë, Erenik dhe Travë, gjeneralët serbë koduan aksionin famëkeq “Reka”. *“Në takimin e krerëve ushtarakë e policorë të Gjakovës, në të cilin merr pjesë edhe Momir Stojanović, kryeshef i Sektorit të Sigurisë të Korpusit të Prishtinës, u vendos që në fshatrat Mejë dhe Korenicë, në hakmarrje për vrasjen e inspektorit Prashqeviq, si dhe tre policëve, të eliminohen së paku 100 koka dhe të digjen të gjitha shtëpitë”*.¹⁸ Operacioni “Reka”, u komandua nga Komanda e Korpusit të Prishtinës, në të cilin marrin pjesë gjashtë njësi ushtarake, njësitë të NJSP-së, policët e SPB-së në Gjakovë, “Beretat e Kuqe” dhe formacione paramilitare. Në operacionin “Reka” ekzistonte maksima e udhëheqësit *“Nuk ka kufoma, nuk ka krim”* dhe vlente rregulli, *“Goja e mbyllur nuk flet”*.¹⁹ Në sulmin ndaj banorëve të fshatit Korenicë, morën pjesë edhe Brigada e Motorizuar 549 e UJ-së dhe Njësi 73 i NJSP-së. Sipas analizës përmbledhëse të organizatës Human Rights Watch, e titulluar “Nën pushtetin e urdhrave: krimet e luftës në Kosovë”, realizuar në tetor 2001 thuhej: *“Askush nuk mundi të parashikonte shpejtësinë dhe shkallën e shpërnguljes. Sipas Komisionerit të Lartë të Kombeve të Bashkuara për Refugjatët (UNHCR), gjatë tre javëve të para të*

¹⁶ Të dhënat i mora nga Bute Komani, mësimdhënëse në fshatin Guskë, rreth 58-vjeçare, dhënë autorit me 14.12.2022 në Gjakovë.

¹⁷ Engjëll I. Berisha. *“Martirët e Korenicës”*, Monografi. Klubi Letrar “Gjon Nikollë Kazazi”, Gjakovë, 2014, f. 41.

¹⁸ Rade Radovanović, *“Qeshja nën trekëndëshin e varjes”*. Krejt çfarë nuk keni dashur të dini për luftën në Kosovë, KOHA, Prishtinë, 2021, f. 366-367.

¹⁹ *Po aty*, f. 368-369.

bombardimeve të NATO-s, 525 787 refugjatë nga Kosova vërshuan në vendet fqinjë. Thuhet se forcat e qeverisë shpërngulen 862 979 shqiptarë etnikë nga Kosova dhe disa qindra mijëra të tjerë u zhvendosen brenda për brenda Kosovës, përveç atyre që ishin zhvendosur para marsit 1999. Më shumë se 80 për qind e gjithë popullsisë së Kosovës - 90 për qind e së cilës përbëhej nga shqiptarë - u zhvendosen nga shtëpitë e tyre. Zonat e njohura për lidhjet e tyre me UÇK-në u goditen më rënd, ishin skena të masakrave të shumta ndaj civilëve, si dhe të ndalimeve arbitrare, torturave, shkatërrimeve sistematike të shtëpive dhe pasurisë së civilëve. Vrasjet masive, shpërnguljet me forcë dhe shkatërrimi i pasurisë civile ishin të zakonshme gjithashtu në komunat jugperëndimore të Gjakovës, Rahovecit dhe Suharekës, ku shumë fshatra e kishin mbështetur prej kohësh UÇK-në”.²⁰

Gjatë periudhës së luftës (1998-1999) në komunën e Gjakovës nga makineria ushtarake dhe policore serbe u dogjën dhe u shkatërruan 7 200 shtëpi, u shkatërrua dhe u dogj “Çarshia e Vjetër”, Monumenti i Lidhjes Shqiptare të Prizrenit, Xhamia e Hadumit, 69 fshatra nga 90, u dogjën tërësisht 5 shkolla fillore, ndërsa pjesërisht edhe 7 shkolla, janë demoluara 14 shkolla fillore dhe të mesme.²¹ Sipas Shoqatës “Krimet e Luftës, Gjakova ‘98-‘99”, janë rrënuar deri në themel 8 shkolla, dëmtuar 10 shkolla, demoluara 28 shkolla. Në “Çarshinë e Vjetër” në Gjakovë janë djegur 341 dyqane përdhese, 55 dyqane në kate, 13 dyqane me objekte banimi në kate, 14 dyqane gjysmë të djegura, 25 dyqane dhe lokale afariste në pjesë tjera të qytetit. Janë djegur 12 objekte nën mbrojtjen e Entit për Mbrojtjen e Monumenteve, granatuar 1, rrënuar 1 dhe dëmtuar 6 objekte.²²

Të gjitha këto vrasje, tortura, dëbime, dhunime të popullsisë shqiptare të Gjakovës me rrethinë si dhe vjedhjeve, djegieve dhe rrëimeve të pronave të këtyre banorëve vendas shqiptarë, kanë adresë. Sipas aktivistes Shkëndije Hoda, ka qindra fotografi që dëshmojnë krimet e luftës të bëra nga serbët në qytetin e Gjakovës dhe fshatrave përreth. *“Në mesin e tyre janë edhe fotografitë e disa prej kriminelëve kryesorë, ku mund të identifikohen me fytyrat dhe emrat e disa ushtarëve, policëve, paramilitarëve si dhe qytetarëve serbë të përfshirë në krimet kundër shqiptarëve të rajonit të Gjakovës. Ndër ta janë edhe Vesko Veshoviq, Zhelko Ristiq i njohur si Don Surle, Llazomir Drashkoviq, Ljubisha*

²⁰ Human Rights Watch, “NËN URDHRA”: Krimet e luftës në Kosovë, realizuar në tetor 2001.

²¹ Besim Muhadri. “Dhuna dhe krimet serbo-malazeze në arsimin shqip të komunës së Gjakovës”, Pjetër Bogdani, Has, 2004, f. 39.

²² Shkëndije Hoda, “Shoqata Krimet e Luftës, Gjakova ‘98-‘99”, dhënë autorit më 30 maj 2022 në Gjakovë.

Dogangjiq, Zoran Shmogi, Rude Bllahoviq, Radomir Çoliq, Millosh Shçepanoviq, Zoran Markoviq-Rusi, Bora Bllahoviq, Gojko Deliq dhe Hysni Buzani."²³

Lista e dhunuesve serbë është shumë e gjatë. Në këtë listë gjinden emrat e ushtarakëve apo personave të armatosur për të cilët ka shënime që kanë marrë pjesë në kryerjen e krimeve të rënda si masakrimi, pushkatimi, therje e popullsisë civile dhe dhunimin e femrave, transmeton gazeta "New Born".²⁴ "Më 7 maj 2005 Lëvizja "KAN" tani "Vetëvendosje", së bashku me organizatën "Thirrjet e Nënave" nga Gjakova", në ndërtesat afër UNMIK-ut dhe institucioneve të Kosovës, kanë vendosur një çarçaf me dimensione 20mx4m, në të cilin kanë skalitur 35 emra të kriminelëve serbë që akuzohen nga familjarët e viktimave si përgjegjës për vrasjen e 750 shqiptarëve dhe rrëmbimin e 680 të tjerëve nga komuna e Gjakovës si: Stanojeviq Momçilo, Camoviq Sreten, Stanojeviq Milan, Çoliq Rade, Slavkoviq Milan, Stanojeviq Sava, Kovaq Slobodan, Stojanoviq Sava, Dekiq Milan, Dekiq Momçilo, Raçiq Dragan, Mirkoviq Vuk, Vujoviq Vaso, Vujoviq Nikotin, Ragiq Darko, Simiq Bozhidar, Stefiq Nikola, Stefiq Bojan, Obradoviq Ljubisha, Pantoviq Radovan, Pantoviq Miliq, Jovanoviq Aca, Bozhoviq Çedomir, Jovanoviq Sava, Ristiq Predrag, Jovanoviq Goran, Shqepanoviq Millosh, Krstiq Srgjan, Dikiq Milan, Dikiq Momçilo, Dimiq Zvezdan, Jovanoviq Sinisha, Rajkoviq Gojko, Drashkoviq Laza, Lazareviq Doka".²⁵

Natyrisht se ekzistonte zinxhiri komandues nga Qendra. Forcat qeveritare kishin një strukturë mjaft komplekse e udhëhequr nga Ministria e Punëve të Brendshme serbe, zbatuar nga policia dhe forcat policore speciale serbe që kishin kompetencë dhe bënin dëbimin e popullsisë nga vendbanimet e tyre e që mbështeteshin nga artileria ushtarake serbe, bënin grabitjen e gjësendeve dhe të mirave materiale, dhunimin dhe përdhunimin e vajzave dhe grave shqiptare si dhe vrasjen e tyre. Struktura e Ministrisë së Punëve të Brendshme të Serbisë (MPBS apo MUP-I serb), drejtohej gjatë luftës nga ministri Vljako Stojiljkoviq. Brenda kësaj ministrie bënin pjesë: Policia e rregullt e Kosovës, e komanduar nga Streten Llukiq, Forcat Policore Speciale (FPS, apo PJP-serb) të komanduara nga Obrad Stevanoviq

²³ Aktivistja Shkëndije Hoda, ka rrëfyer për emisionin COSMO të KTV-së, qindra fotografi që dëshmojnë krimet e luftës të bëra nga serbët në qytetin e Gjakovës dhe fshatrave përreth, Gjakovë, 25 janar 2018.

²⁴ Lista është ndërtuar sipas rasteve shumica e të cilave është shqyrtuar nga hetuesia ndërkombëtare dhe hetuesi i OKB-së për krime të luftës, Dennis Milner, i cili thotë se "... Puna e ekipit të tij do të vazhdojë të fokusohet thuaja tërësisht në rangun e lartë të regjimit të të kryekuzuarit për krime lufte, kryetarit jugosllavë Slobodan Millosheviq".

²⁵ <https://www.hasanprishtina.info/publikohet-lista-e-emrave-te-krimineleve-serb-te-luftes-se-kosoves-dokument/>

dhe Forcat Antiterroriste (FAT, apo SAJ-serbe), te komanduara nga Zhivko Trajkoviq. Vlastimir Gjorgjeviq ishte kreu i sektorit të sigurimit publik, si dhe asistent i ministrit të Punëve të Brendshme.

Në kuadër të kësaj ministrie ishte edhe shërbimi i sigurimit, apo siç quhet ndryshe, policia sekrete, e cila luajti një rol të madh në Kosovë si aktivitete të fshehta për monitorimin dhe sulmimin e aktivistëve politikë shqiptarë etnikë dhe të UÇK-së, sigurimi i shtetit dislokoj gjithashtu njësi operative speciale, NJS apo (JSO-në gjuhën serbe) dhe ndihmoi organizata të ndryshme paraushtarake. Të njohur gjithashtu si “Beretat e Kuqe” apo “Djemtë e Frenkit” (sipas Frenki Simatoviq, një personalitet kyç në Ministrinë e Punëve të Brendshme, i cili njihet si themeluesi i grupit), JSO-ja komandohej gjatë luftës nga Millorad Llukoviq, i njohur si “Legjia”. Deri në janar të vitit 2001, në krye të sigurimit të shtetit të Serbisë ishte Radomir Markoviq. Kreu i sigurimit të shtetit në Kosovë gjatë luftës ishte David Gajiq. Shtabi i Përgjithshëm i Ushtrisë gjatë luftës udhëhiqej nga shefi i tij, gjeneral Dragolub Ojdaniq. Për të operuar më suksesshëm në Kosovë, Ushtria Jugosllave ndahej në tri armata. Në Kosovë dhe Serbinë e Jugut operonte Armata e Tretë e komanduar gjatë luftës nga gjeneralkolonel Nebojsa Pavkoviq, i cili kishte nën vartësi gjeneralmajor Vlladimir Llazareviq, i cili komandonte Korpusin e Prishtinës së Armatës së Tretë dhe pesë brigada, një njësi policore ushtarake dhe një regjiment aviacioni.²⁶

Sipas Kushtetutës ish-jugosllave, në gjendje lufte, komandant i përgjithshëm i ushtrisë dhe i policisë ishte Slllobodan Millosheviq, i cili ndihmohej nga zëvendëskryeministri i Jugosllavisë, Nikolla Shainoviq. Këta ishin në dijeni dhe urdhërues në zbatimin e të gjitha reprezaljeve dhe masakrave çnjerëzore ndaj popullsisë së pafajshme shqiptare në Kosovë. Ata tentuan të fshehën pas përfundimit të luftës me justifikimin se në Kosovë nuk dinë se kishte masakra. Përkundrazi tentonin të mbroreshin edhe para komunitetit ndërkombëtar se gjoja kanë mbrojtur popullsinë civile nga agresori dhe shkuan aq larg sa tentuan të sjellin përçarje edhe në mes të komuniteteve fetare shqiptare, gjë që nuk e arritën. Në Gjakovë dhe fshatrat përreth ndodhën edhe shumë dhunime çnjerëzore të grave dhe vajzave shqiptare nga formacionet e policisë dhe ato paraushtarake serbo-sllave, të ndihmuar edhe nga e ashtuquajtura policia lokale. Kjo dëshmohej edhe nga artefaktet e gjetura gjatë dhe pas përfundimit të luftës në Gjakovë me rrethinë.²⁷

²⁶ <https://www.hrw.org/legacy/albanian/kosovo2001/summary.pdf>; Human Rights Watch October 2001, NËN URDHERA: Krimet e luftës në Kosovë, zinxhiri i komandimit.

²⁷ Shih: Ekspozita “Dhimbjet që heshtin”, dedikuar të mbijetuarve të dhunës seksuale gjatë luftës së fundit në Kosovë-Gjakovë. Shoqata “Krimet e Luftës, Gjakova 1998/1999”, me autorësi Shkendije Hodën. Galeria e Arteve, Pallati i Kulturës “Asim Vokshi”, Gjakovë. Datë 11.05.2022.